

аспекти са пронизани от противопоставянето “ние-те”. За кого и с какви черти на символния си образ са “свои” и “чужди” зурната и зурнаджийската музика? Отговор на въпросите се търси в две посоки – речта на непосредствените участници в зурнаджийската музика като процес (музиканти и аудитория); и дискурса на коментаторите (хуманитаристика, художествена литература, медии).

Зурната като “свой” инструмент

Преди всичко, зурната е “своя” за свирачите, тези, които я превръщат от дърво в музика, от музика за себе си в послание за другите. Както е известно, зурнаджиите са роми. “Своя” ли е зурната за ромите?

Версиите за етническата принадлежност на зурнаджиите са част от сложната символика на зурнаджийската музика. За възприемащите музиката свирачът е от Другите – роми, егюпци, цигани. Самите зурнаджии имат самосъзнание за другост, изключителност на фона на заобикалящото ги население. В зурнаджийски родови истории се разказва за пралядо от Албания или Кавказ (“Ний не сме цигани, ний сме албанци/грузинци”), за дошла от Гърция фамилия (“Пра-пра-прадедо ми е бил чис грък”) или за родов корен от Египет (“Затова ни викат егюпци”). Легендарните прадеди, от които тръгва музикантския занаят в рода, много често са чужденци в биографичните разкази на свирачите. Нашите събеседници от Петричко въпреки това се наричат *егюпци*, *ерлии*, *цигани*. Ромската идентичност се мотивира с факта, че цигани намерили и отгледали пралядото, от който тръгва музикантския род: “Дядо ми го намират, баща му на дедо ми, намират баща му и майка му убити. И детето е било бебе. И го намират цигани, и си го усвояват, и от там почва вече да стане музикант” [Д.К., 10/2001, с. 31]. Подобно желание да се постави под съмнение ромската идентичност не е рядко явление сред музикантите роми. Вероятно то е продиктувано от негативите на ниския статус на ромите в обществото и стремежа на музиканта да се откъсне от средата. Но може би в него се съдържа собствена версия на поливалентността на професионалния музикант – “чужд сред свои и свой сред чужди”, по-различен от средата си и реализиращ се сред другите, но обречен в очите на другите да е колкото необходим, толкова чужд и презрян като *циганин*.

Впрочем, зурнаджиите понякога демонстрират неромско самосъзнание не само в родовата митология. В потока на речта им се срещат често “ние, българите” или “ние, турците”. Д. К. от Кавракирово завършва разказа си за местност на брега на р. Струмешница, където са заклани турци през 1913 г. с откровението “Коварни сме ний българите, да знайш!” [Д.К., 03/2001, с. 16]. Пак така несъзнателно същият зурнаджия предпочита да свири традиционна българска музика, при нея “се забравя” и импровизира, с най-голяма съпричастност и удоволствие описва свиренето си по български сватби и събори. Гоцеделчевски зурнаджии пък се определят като турци, с гордост твърдят, че само те знаят *стари турски песни*, като “Кемал паша” и “Осман паша”, докато другите не знаели *разкошна музика*, а само *хора и ръченици* [М.М. и А.М., с. 29-30].

Зурната и зурнаджийската музика са част от груповата идентичност на ромите от Югозападна България. За музиканти зурната е “цигански инструмент”, защото произхожда от Индия – тяхната прародина, откъдето са го пренесли на Балканите: “Ние откъде сме придошли, оттам е дошла и зурната” [АИФ I, №100, с. 9]; “Знам че е от Индия произхода... Само циганите свирим на него” [Ч., с. 12]. “Своя” е